

Η ηθική των αρχαίων Ελλήνων εμπόρων και ο «Όρκος» τους στις Στοές του Πειραιά

Γράφει
ο Δημήτρης Συμεωνίδης JP

Στα 1956 ένα μέλος μιας παρέας φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών - φιλόλογος τώρα και διδάσκων Ελληνικά μάλλον στην Αυστραλία, εργαζόμενος τότε διά τον επιούσιον ως εργάτης οικοδομών - είδε κατά τις εκκαφές του οικοπέδου, όπου θα ανεγείρετο πολυκατοικία, μία σειρά μαρμαρίνων πλακών. Οι πλάκες αυτές ήταν αφιερωμένες σε διάφορα επαγγέλματα, σε μία δε από αυτές ανάγνωση τον Όρκο των Εμπόρων και ανακοίνωσε το γεγονός αυτό στην παρέα του, μεταξύ των οποίων και η κ. Πόπη Πασπαλιάρη, συνταξιούχος τώρα καθηγήτρια της Ελληνικής Φιλολογίας.

Η κ. Πασπαλιάρη ζήτησε από τον τότε συμφοιτητή της, τον Στράτο Καραϊτίδη, να αντιγράψει ακριβώς το περιεχόμενο της στήλης του Όρκου, πράγμα που έγινε και μάλιστα με κίνδυνο απολύσεως του εν λόγω συναδέλφου συμφοιτητή της, ο οποίος εισήλθε αργά το απόγευμα στα θεμέλια της οικοδομής, αντέγραψε επιμελώς τον Όρκο, τον έκρυψε μέσα στα ρούχα του και μετά έφυγε. Όμως έγινε αντιληπτός από κάποιον του συνεργείου και εξήγησε σ' αυτόν την παρουσία του αυτή την ώρα εκεί, ότι δηλαδή έχασε το πορτοφόλι του και ήρθε για να το βρει, πράγμα που έγινε πιστευτό.

Αμέσως το συνεργείο μπετόν, παρά το προχωρημένο της ώρας (111), άρχισε να παρασκευάζει και να ρίχνει μπετόν στις ήδη καλουπωμένες στήλες και οι πλάκες αυτές ετάφησαν πλέον. Μετά την αποφοίτηση του ο τότε φοιτητής και σήμερα φιλόλογος έφυγε μάλλον για την Αυστραλία, όπου και ίσως ακόμη να διαμένει. Διεξάγω ήδη έρευνες για την ανακάλυψη της διευθύνσεως του, ώστε να επικοινωνήσω μαζί του.

Το ενδιαφέρον εξακολουθεί να υπάρχει για το περιεχόμενο των υπολοίπων πλακών, τις επιγραφές των οποίων δεν κατέστη δυνατόν να αντιγράψει ο τότε... δράστης και φυσικά αυτές παραμένουν στα περιμετρικά τοιχώματα της πολυκατοικίας εκείνης, που ευρίσκεται - κατά τις υπάρχουσες πληροφορίες τις οποίες μεταφέρω με σχετική επιφύλαξη - μάλλον επί της οδού Μπουμπουλίνας και διασταυρώσεως της με την οδό Καραϊσκού ή κάπου εκεί στην Τερψιθέα Πειραιώς. Την έρευνα την συνεχίζω και ελπίζω να εντοπίσω την... ακουσίως αμαρτωλή πολυκατοικία και τάφο των πλακών.

Η ερμηνεία του Όρκου

«Οιοσδήποτε έμπορος στις Στοές του Πειραιώς, πωλητής αρωμάτων ή πωλητής σύκων, ή πωλητής σίτου, ή πωλητής μάλλινων, ή υφαντουργός μαλλίνων και λεπτουργός και οπλοποιός και οπλοπώλης, ή χειροτέχνης και (ο) μετερχόμενος παντός είδους εμπόριον, ουδέποτε να λησμονεί, ούτε να εγκαταλείπει την ευταξίαν (της Αγοράς) ούτε να μιμείται όσους καταχρώνται την (προς αυτούς) εμπιστοσύνη των πολιτών.

Όλοι οι έμποροι αφού ελάβαν γνώση των κατά τον Νόμον ισχυόντων, να ορκισθούμε (ότι):

1. Ουδέποτε θα παραβούμε τους Νόμους, ούτε θα εγκαταλείψουμε τους Ιερούς Κανόνες, ούτε θα επιδείξουμε ασέβεια προς τους αγοραστές (των προϊόντων που πουλούμε).
2. Εάν όμως πράξουμε διαφορετικά, από τους Νόμους και την Δημοκρατία να κληθούμε, ώστε να αποδόσουμε τα προσβλεπόμενα από τους Νόμους και αφού υποστούμε την (προβλεπόμενη) τιμωρία, να υποχρεωθούμε να φύγουμε από την Στοά.
3. Ουδέποτε δε, εάν θελήσουμε με ψευδομαρτυρίες να εξαπατήσουμε τους Νόμους, να (μην) έχουμε το δικαίωμα να εγγραφώμεθα στην Συνέλευση της Αγοράς.
4. Κάθε ένας (έμπορος) που παραβαίνει τον Όρκο, δεν είναι άξιος οίκτου, αλλά τουναντίον να τιμωρείται με την κοινή ψήφο (των εμπόρων).»

Ειδικά σχόλια

Οι έμποροι στην Αρχαία Ελλάδα ήταν μία τάξη της κοινωνίας, η οποία απολάμβανε μεγάλη εκτίμηση και για τον λόγο αυτό είχαν θεσπιστεί νομικές διατάξεις που ρυθμίζαν τις εμπορικές συναλλαγές. Είναι βεβαίως γεγονός ότι στις αληθείς Δημοκρατίες λειτουργεί το δίδυμο «έπαινος και τιμωρία» και όχι μόνος ο έπαινος ή μόνη η τιμωρία.

Την φιλοσοφία αυτή, που βρίσκεται απανταχού στο Αρχαίο Ελληνικό Δίκαιο και από την εποχή τουλάχιστο του Σόλωνα, ενστερνίσθηκε και ο Μακιαβέλλι και την διατύπωσε στο έργο του «ο Ηγεμών». Αξίζει να σημειωθεί ότι η Νομοθεσία του Σόλωνα παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά αυτά, τα οποία φθάνουν έως και τους θεσμούς εκείνους, οι οποίοι τυπικά μιν είναι δημιουργήματα των νεωτέρων εποχών, αλλά ουσιαστικά βρίσκονται στις πανάρχαιες αυτές

νομοθεσίες, όπως είναι ο αθηναϊκός και όχι αγγλικός ή αμερικανικός Θεσμός Factoring, όπως έχω ήδη αποδείξει.

Εδώ ο νομοθέτης επιρρίπτει κατ' αρχήν την πρόποσα ευθύνη στους μετερχόμενους το επάγγελμα του εμπόρου, με την προκαταβολική ενημέρωση τους ως προς το περιεχόμενο των νόμων οι οποίοι ρυθμίζουν τα του εμπορίου και αναφέρεται σχετικά με την φράση «λαβόντες τα κατά νόμον», πριν ορκισθούν (εξομολοσασθαι). Δηλαδή είναι γνώστες των νόμων ουσιαστικά, πριν να δώσουν τον όρκο τους.

Σοβαρή επίσης επιταγή καθιερώνει ο νόμος, ώστε οι έμποροι ούτε τους Ιερούς κανόνες που σχετίζονται προς τα ήθη της κοινωνίας να λησμονούν, ούτε τους νόμους να παραβαίνουν, όπως επίσης να επιδεικνύουν σεβασμό προς την πελατεία (Marketing και Δημόσιες Σχέσεις), από την οποία οι έμποροι εξασφαλίζουν τον πορισμό τους.

Τέλος, σε κάθε περίπτωση κατά την οποία θα πράξουν ό,τι δεν πρέπει να πράξουν, ή δεν πράξουν ό,τι πρέπει να πράξουν, το επιτίμιο της μεταμέλειας των επίορκων εμπόρων θα είναι μάλλον βαρύ (ουκ οϊκτον άξιος είνεC) και θα αποβάλλονται της Αγοράς (έκ των στοών της Άγοράς ες φυγήν υποχρβονμεθα).

Οπωσδήποτε ο Φιλιππίδης ο Αφιδνεύς δίδει ενοχλητικά ίσως μαθήματα και όμοιες παραιτήσεις για κάποιους από τους σημερινούς αετονύχηδες της Αγοράς, πολλοί από τους οποίους, εάν λειτουργούσε ορθά το σύστημα της νομοθεσίας μας, θα είχαν αλλάξει επάγγελμα προς όφελος των μελών της κοινωνίας, για την ευτυχία της οποίας όλοι κόπονται, αλλά περί άλλα κατ' ουσίαν τυρβάζουν.

Τον Νόμο είδα για πρώτη φορά ανητημένο στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο του Πειραιώς, προέρχεται δε από το αρχείο της κ. Πόπης Πασπαλιάρη και έγινε γνωστός με την μετάφραση της ίδιας και την φροντίδα του κ. Ι. Σωτηρίου, παλαιού εμπόρου του Πειραιώς, με τους οποίους είχα σχετικές συνομιλίες, τους οποίους και ευχαριστώ για τις πληροφορίες που μου έδωσαν. Τον Νόμο απέδωσα περισσότερο με οικονομικό και λιγώτερο με φιλολογικό πνεύμα. Τέλος ευχαριστώ και το στέλεχος του εν λόγω Επιμελητηρίου κ. Λαουτάρη, για την βοήθεια του να αποκτήσω τα κείμενα του Νόμου. Απλούστερη απόδοση αντίστοιχου άρθρου του περιοδικού Δαυλός, Ιανουάριος 2004, σελ. 17381.

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ II THE OATH OF PEIRAEUS MERCHANTS

«ΠΑΣ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΣΤΟΑΙΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΜΥΡΟΠΩΛΗΣ ΗΣΥΚΟΠΩΛΗΣ Η ΣΙΤΟΠΩΛΗΣ ΗΕΡΙΟΠΩΛΗΣ ΗΕΡΙΟΥΡΓΟΣ, ΛΕΠΤΟΥΡΓΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΟΠΛΟΠΟΙΟΣ ΚΑΙ ΟΠΛΟΠΩΛΗΣ, ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΣ,ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥΧΡΩΜΕΝΟΣ, ΜΗΔΕΠΟΤΕ ΑΜΝΗΜΟΝΕΙΝ, ΜΗΔΕ ΑΕΙΠΕΙΝ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ, ΜΗΔΕ ΜΙΜΕΙΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑΧΡΩΜΕΝΟΙΣ ΤΟΥΣΠΟΑΙΤΑΣ.

ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ, ΑΑΒΟΝΤΕΣ ΤΑ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ, του κειμένου, ως ήτο στην πλάκα.

ΕΞΟΜΟΣΑΣΘΑΙ ΜΗΔΕ ΤΟΙΣ ΝΟΜΟΙΣ ΠΑΡΑΒΑΣΙΝ ΠΟΙΟΥΜΕΘΑ, ΜΗΔΕ ΤΑ ΙΕΡΑ ΑΕΙΠΩΜΕΝ, ΜΗΔΕ ΤΟΙΣ ΑΓΟΡΑΣΤΑΙΣ ΑΣΕΒΕΙ ΑΝΕΠΙΔΕΙΞΩΜΕΝ. Π. ΕΑΝΔΕΑΑΑΑ ΠΛΗΝ ΤΟΥΤΩΝ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ ΚΑΗΤΕΥΟΜΕΝΟΙ, ΤΑ ΝΟΜΙΜΑ ΑΠΟΔΟΣΩΜΕΝ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑΝ ΕΠΙΣΤΩΜΕΝ, ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΣΤΟΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΣ ΦΥΓΕΙΝ ΨΠΟΧΡΕΟΥΜΕΘΑ. ΙΙΙ. ΜΗΔΕΠΟΤΕ ΔΕ ΤΑ ΨΕΥΔΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΗΛΩΚΟΣΙ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΞΕΣΤΙΝ, ΜΗΚΕΤΙ ΕΝ ΤΗ ΑΓΟΡΑ ΓΡΑΦΕΙΝ ΙΙΙΙ. ΠΑΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΙΝΩΝ ΤΟΝ ΟΡΚΟΝ, ΟΥΚ ΟΙΚΤΟΝ ΑΞΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΑ ΤΙΜΩΡΙΑΝ, ΔΙΑ ΚΟΙΝΗΣ ΨΗΦΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΙ»

*Διατηρείται η ορθογραφία

Όταν συναντήθηκα εδώ και αρκετά χρόνια με τον οικονομολόγο Χρίστο Στ. Βιλλιώτη στην Ελλάδα, μου διηγήθηκε αυτό το ιστορικό γεγονός που το κατέγραψα και το κράτησα στο αρχείο μου.

ΛΕΖΑΝΤΑ

Σκηνή ζύγισης εμπορευμάτων (Από μελανόμορφο αμφορέα του στ' αιώνα π.Ο.)

